

عنوان مقاله

مقایسه آراء علامه طباطبایی و کی یرکگورد در عقل گرایی و ایمان گرایی

نویسندگان

دکتر عباس توان - فاطمه شناسا

مقدمه

ایمان و عقلانیت دو روش باور هستند که در درجات مختلف تعارض یا سازگاری با هم قرار دارند. عقلانیت باوری مبتنی بر عقل یا شواهد است. ایمان باوری مبتنی بر الهام، وحی، یا اقتدار است. رابطه ی عقل و ایمان از مباحث مورد علاقه ی فیلسوفان بزرگ بوده است.

مقاله عقل و وحی از نظر علامه طباطبایی (روح الله بهشتی پور) رابطه عقل و وحی از منظر علامه طباطبایی را به نحو تقدم و استقلال عقل دانسته و بر آن است که مفاهیم ارائه شده از عقل و وحی از جانب ایشان، خود، دلیلی بر این مدعا است.

مقاله رابطه ایمان و معرفت از دیدگاه علامه طباطبایی با محوریت تفسیر المیزان، انگاه قرآنی، مسئله رابطه ایمان و معرفت از دیدگاه علامه طباطبایی را مورد بررسی قرار دهد. ابتدا معنای ایمان و معرفت و سپس متعلق ایمان و در نهایت رابطه بین ایمان و معرفت مورد بررسی واقع شده است.

یافته ها و نتایج

۱) ماهیت انسان: بحث از انسان به عنوان یکی از سه محور مهم فلسفه در کنار خدا و جهان، همواره مورد توجه مکاتب فلسفی جهان قرار گرفته است خداوند انسان را با زمینه های ذاتی خلق نموده است تا در انتخاب راه خیر و شر و ضلال و صلاح حجت را بر او تمام نماید. برخی از مکاتب فلسفی و فیلسوفان آن به عدم رابطه ی عقل و ایمان نظر داده اند. در تقسیم نظریات عقل در ماهیت انسان ۳ نظریه وجود دارد: عقل گرای افراطی، عقل گرای انتقادی، ایمان گرای.

۲) عقل گرای افراطی: به معنای آن است که در اثبات آموزه های دینی، عقل بر ایمان مقدم می شود و کلیه اصول و حقایق دینی بر مبنای عقل اثبات می پذیرند، نه آن که بر مبنای ایمان استوار باشند انطباق این معیار که «تنها می توان قضیه ای را عقلا پذیرفت که صدق آن برای همه عاقلان در جمیع زمان ها و مکان ها به اثبات رسد»، در مورد هیچ گزاره ای ممکن نیست، زیرا امکان بررسی و جستجو از جمیع عاقلان در جمیع زمان ها و مکان ها وجود ندارد.

۳) عقل گرای انتقادی: هم به عقل و هم به ایمان به یک اندازه اهمیت داده می شود. شاید بتوان علامه طباطبایی ره را جزء این دسته دانست. در عقل گرای انتقادی، جست و جوی حقیقت تعطیل نمی شود؛ بلکه در پی استدلال مطلق بودن به کنار می رود. با نفی این معیار حقیقت، مفهوم حقیقت نیز دچار تغییر می شود.

۴) اگزیستانسیالیسم: اگزیستانسیالیسم بر این است تا بگوید هیچ محدودیت بیرونی نمی تواند آزادی انسان را به طور مطلق سلب کند. انسان بدون هیچ پیش زمینه ذهنی به دنیا می آید و به تدریج با عمل خود در جریان زندگی، خود و تفکر خود را می سازد.

۵) گونه شناسی اگزیستانسیالیسم: اگزیستانسیالیسم با مذهب اصالت وجود خاص انسانی از حیث گرایش به خدا و دین به سه دسته تقسیم می شود: دینی، الحادی، غیر دینی یا خنثی.

۶) نظریات کی یرکگارد در اگزیستانسیالیسم دینی: ایمان نه با براهین عقلانی و نه با آداب مسیحیت قابل دستیابی نیست بلکه ایمان صیرورتی است باطنی که در نتیجه تعارضات درونی فرد، درون انسان سرگشته معاصر رخ می دهد. کی یرکگورد مراحل سیر اگزیستانسیالیسم به سوی ایمان را منحصر در ۲ مرحله استحسانی، اخلاقی و ایمانی می داند.

۷) ایمان و تعقل در دیدگاه کی یرکگارد حقیقت را از دو منظر می نگرد و بالتبع آن را به دو گونه نیز منقسم گرفته است: حقیقت عینی و حقیقت انفسی. از منظر اهمیت فرد و انتخاب او، حقیقت حقیقت انفسی است. کی یرکگورد، ساخت عقل و ایمان را جدا می انگارد.

۸) ایمان و تعقل در دیدگاه علامه طباطبایی: با پذیرش شهودی بودن ایمان، اعتقاد دارند که ایمان را باید با استدلال عقلی محکم و مبرهن ساخت. دین حقیقی مردم را به فلسفه الهی می خواند. «فلسفه الهیه همان دین الهی است» و جدا از هم انگاشتن این دو، ستمی بزرگ به هر دوست. از دید علامه، بررسی تعلیمات و آموزه های دینی به ویژه ایمان از مجرای تعقل و استدلال آزاد، حیات و تازگی آن را در همه زمان ها، حفظ خواهد کرد، چرا که قرآن با رستارترین بیان کنجکاوی عقل آزاد را می ستاید.

۹) گونه های عقل در دیدگاه علامه طباطبایی: عقل نظری و عقل عملی از ویژگی های انسان و نفس ناطقه او است.

بحث و نتیجه گیری

در یک جمله می توان گفت عقلانیت در نزد علامه طباطبایی، «هماهنگی با فطرت» است. وی بر خلاف پیشینیان، برهان را در خدمت قرآن و عقل را در خدمت وحب در آورده و این همان «تفسیر عقلی» است که مقبول قرآن کریم است. سورن مشکل اساسی مسیحیت را غفلت از ذات دین می داند و به بیان او عصر ما، عصر انحطاط است. او با استدلال عقلی در عرصه ایمان به شدت مخالف است. ساخت عقل و ایمان را جدا می داند و معتقد است برای رسیدن به ایمان نیازی به عقل و روش های عقلانی نیست. دیدگاه این دو متفکر، در انفسی بودن ایمان، ارادی بودن ایمان و معنا بخشی ایمان به زندگی، مشابهت دارد و این دیدگاه، در مواردی چون ابتدای ایمان بر تعقل، ارتباط ایمان و عمل، ارتباط ایمان و اخلاق و ارتباط ایمان و گناه تفاوت می یابد.

روش

در این مقاله به روش توصیفی مشخص می شود که آیا عقل و دین دو ساخت جدا از هم هستند و مخالف یکدیگرند یا بالعکس؟

منابع

اصول فلسفه اگزیستانسیالیسم (با تفسیر رنه لافراژ)، ترجمه پزشکیور، (بی تا)، انتشارات شهریار، بی جا
بحث تطبیقی اگزیستانسیالیسم غربی و اصالت وجود در فلسفه اسلامی، صالح حسن زاده، پورتال جامع علوم انسانی، آخرین بازنگری ۱۳۹۰ آذر ۱۳۹۰
طباطبایی، سید محمد حسین و مطهری، مرتضی، اصول فلسفه، پنج جلدی، قم، صدرا
طباطبایی، سید محمد حسین، نهایه الحکمه، ترجمه مهدی تدین، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۰
نقد تفکر فلسفی غرب، ترجمه احمد احمدی، تهران، حکمت
سید محمد حسین طباطبائی، اصول فلسفه و روش رئالیسم، ج ۱
سید محمد حسین طباطبائی، شیعه تهران، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، ۱۳۸۲، ج چهارم
آغاز پیدایش انسان، طباطبائی، سید محمد حسین، تهران: بنیاد فرهنگی امام رضاع)

